

hyvin perustellusti esiin.

Tutkimuksen tavoitteet ovat sekä empiirisiä että teoreettis-metodologisia, empiirisen ollessa ensisijainen. Väitöskirjan voi sanoa onnistuneen empiirisessä tavoitteessaan todella oivallisesti – tutkimus tuo uutta valoa, tietoa ja näkökulmaa Viron politiikkaa ja EU-integraatiota koskevaan tutkimukseen. Teoreettis-metodologisesti tutkimus ei ehkä lunasta kaikkia lupauksiaan, joita hyvin asiantuntevissa ja selkeästi artikuloiduissa teoreettisissa osioissa diskurssista, demokratiasta, kansalaisyhteiskunnasta ja valtion ulkoisten tekijöiden tulemisesta valtion sisäiseksi (*“internalising the external”*) ladataan, mutta siitä huolimatta empiria ja teoria(t) toimivat johdonmukaisesti toisi-aan tukien.

Jossain määrin ongelmallista teoksessa on, että siinä usein viitataan kovinkaan tarkasti erittelemättä Keski- ja Itä-Euroopan EU-kandidaattimaihin, mistä ajoittain syntyy vaikutelma että tutkimus koskisi Viron lisäksi niitä kaikkia. Raik toteaa (s. 34), että sikäli kuin tutkimus käsittelee yleistä EU:n laajenemisen logiikkaa, tuloksia voi yleistää kaikkiin itäisen Euroopan EU-ehdokasmaihiin, mutta että sikäli kun siinä puhutaan EU-integraation omaksumisesta osaksi Viron politiikkaa, on yleistämisen suhteen oltava varovaisempi. Tämä on siinä mielessä ristiriitaista, että koko tutkimuksen pääidea on juuri ulkoisen (EU-integraatio) ja sisäisen (Viron politiikka) vuorovaikutuksen tarkastelu nimenomaan ehdokasmaan näkökulmasta, jolloin maan poliittisen maiseman erityispiirteet vaikuttavat ”ulkoisen” omaksumiseen osaksi maan sisäistä politiikkaa. Erityisesti kun ehdokasmaiden kesken oli suuria eroja EU-innokkuudessa, millä voi olettaa olevan vaikutuksia siihen miten EU:hun integroituminen vaikuttaa maan sisäisiin poliittisiin prosesseihin,

ja kun Virossa ja Latviassa EU:n suhtautuminen venäjänkieliseen vähemmistöön vaikutti puolestaan suhtautumiseen EU:hun, olisi ehkä selkeämpää johdonmukaisesti puhua tutkimusasetelman yleistettävyydestä: on järkevää ja innovatiivista tutkia EU-integraation suoria ja epäsuoria, niin positiivisia kuin negatiivisiakin vaikutuksia demokraattisen politiikan kehitykselle EU:n ehdokasmaissa.

Yhteenvetona voi todeta, että Kristi Raikin väitöskirja on erin-

omaisen informatiivinen, monipuolinen, hyvin kirjoitettu ja järkevästi jäsenneily esitys Viron EU-integroitumisen epäsuorista ja tarkoittamattomistakin seurauksista demokratialle. Kun Raik vielä osaa kytkeä teoriaa ja empiriaa kiinnostavasti yhteen, on se todella suositeltavaa luettavaa niille, jotka ovat kiinnostuneet Virossa ja myös niille, joita kiinnostaa ylipäänsä EU:n laajentamisen vaikutukset ehdokasmaan demokratialle.

Anna Korhonen

Kirjallisuustoimintaa ja valtapeliä

Mikko Ylikangas: *Rivit suoriksi! Kaunokirjallisuuden poliittinen valvonta Neuvosto-Karjalassa 1917-1940.* Helsinki: Kikimora publications, A:10, 2004. 493s.

Kirjallisuuteen kohdistuva sensuuri voi olla ennako- tai jälkisenensuuria riippuen siitä, kohdistuuko se julkaistavaksi tarkoitettuun käsikirjoitukseen vai jo julkaistuun teokseen. Sensuuri voi olla myös totalitaarista, jolloin se kohdistuu edellisten lisäksi teoksen kirjoittamisprosessiin sekä vastaanottoon, jopa lukutapoihin. Historiantutkija Mikko Ylikankaan väitöskirja-tutkimus *Rivit suoriksi!* käsittelee kaunokirjallisuuden poliittista valvontaa Neuvosto-Karjalassa 1917-1940, valvonnan totalitaarisessa, jopa terroriin saakka yltävässä merkityksessä.

Kohde on haastava, sillä Neuvostoliitossa ei virallisesti ollut olemassa mitään sensuurikoneistoa ja sen toiminta pyrittiin tarkoin salaamaan. Tutkimuksessa pureudutaan erityisesti kysymyksiin: mitkä olivat neuvostovaltan sensuuri- ja valtopoliittikan

tavoitteet kaunokirjallisuuden alalla. Mistä osista sen rakentama valtaverkosto koostui ja miten se toimi? Tutkimuksen teoreettinen kehys perustuu Pierre Bourdieun kirjoituksiin kielestä ja kielipoliitiikasta symbolisen vallan ja yhdenmukaistamisen välineinä.

Neuvosto-Karjalan kirjallisuustoiminta rakentui 1920-luvulla tilanteessa, jossa useimmat venäjänkieliset kirjailijat olivat muuttaneet pois Karjalasta tai kuolleet ensimmäisen maailmansodan aikaisissa taisteluissa, eikä karjalankielistä kirjallisuutta juuri ollut. Suomenkieliset emigrantit olivat alueella vähemmistö, mutta suomenkielinen kirjallisuus kehittyi voimakkaimmin, sillä Karjalan punainen suomalaisjohto tuki sen kasvua tavoitellessaan Karjalan kulttuurielämän suomenkielistämistä. Sen kehitystä edisti myös Neuvostoliiton 1920-luvun ns. juurruttamispolitiikka, joka vielä tässä vaiheessa tuki kansallisten kulttuurien kehittämistä kansan sivistystason nopean kasvun takaimiseksi. Suomenkielinen kirjallisuustoiminta kehittyi kiinteässä yhteydessä Pietarin moni-

kirjailijoiden kirjeenvaihtoa. Lisäksi on käytetty mm. julkaistuja muistelmateoksia. Arkistoaineisto on luonteeltaan haastavaa, sillä osa aiheeseen kytkeytyvästä aineistosta on edelleen salaiseksi luokiteltua, laajastikin tuhottua tai osa voi olla virallisesti tuotettua disinformaatiota.

Monipuolisen aineiston ansiosta analyysi liikkuu sujuvasti ja kiehtovasti Neuvostoliiton poliittisten linjojen, Karjalan paikallisten organisaatioiden ja jopa Petroskoissa toimivien

yksittäisten henkilöiden tasoilla. Tutkimus valottaa ainutlaatuisella tavalla Karjalan suomenkielistä kirjallisuustoimintaa, sen säätelyä ja nivoutumista osaksi laajempia Neuvostoliiton kansallisuuspoliittisia linjoja. Pohdinta kielestä poliittisen yhdenmukaisuuden pakottamisen ja symbolisen valankäytön välineenä avaa ilmiötä kiinnostavasti teoreettisemmalla tasolla, paikoitellen sitä olisi ehkä voinut tehdä vielä laajemminkin.

Tuulikki Kurki

Toiset

Pentti Raittila: *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä.* Tampere University Press: Tampere, 2004. 352 s.

"Venäläiset ja virolaiset suomalaisten toisina" on yllätyksellinen, monipuolinen ja ajatuksia herättävä lukukokemus. Kirja ei päästä lukijaansa helpolla, vaikka Raittila toistaakin keskeisiä asioita varsin tiuhaan johdatteluisaan ja yhteenvedoissaan kirjan varrella. Raittilan teoreettinen ja metodologinen pohdiskelu pitää lukijan sekä hereillä että pakottaa käymään vuoropuhelua Raittilan näkökulmien kanssa. Tekijä käy kirjan alussa tarkasti läpi käyttämänsä käsitteet sekä sen historiallisen kontekstin, jota vasten tämän kirjan analyysia ja tuloksia on luettava. Kirjan keskeinen käsite toiseus tarkoittaa kirjassa Raittilan (s. 17) mukaan "itsestä ja omasta sisäryhmästä poikkeavaa etnistä vierautta". Usein väitöskirjojen alussa todetaan niiden olevan poikkitieteellisiä, käsillä olevan väitöskirjan

kohdalla poikkitieteellisyys ei kuitenkaan jää pelkäksi sanahelinäksi vaan lukija huomaa pian, että joukkoviestinnän ja journalismin tutkimuksen lisäksi Raittila on väitöskirjaa tehdessään perehtynyt varsin kattavasti myös mm. historian tutkimuksen ja yhteiskuntatieteiden teoria- ja metodologiaperinteisiin.

Väitöskirja sisältää kolme toisistaan erillistä (muttei irrallista) empiiristä tutkimusta: (1) venäläisyys suomalaisten haastattelupuheissa; (2) virolaisten esittäminen mediateksteissä Estonia-laivaonnettomuuden yhteydessä ja (3) etnisyys ja erityisesti venäläisyys suomalaisissa sanomalehdissä vuonna 2000. Kun aineisto ensimmäistä tutkimusta varten on kerätty 1980-luvun lopulla, niin ensimmäinen ja viimeinen tutkimus muodostavat myös kiinnostavan jatkumon siitä, miten suomalaisten asenteet venäläisiä kohtaan ovat muuttuneet Neuvostoliiton hajottua ja kylmän sodan loputtua. Raittila (s. 47) on otsikoinut ensimmäisen tutkimuksen analyysinsä *Venäläiset suomalaisen kulttuurin "toisina"*. Tässä

luvussa hän tuo selvästi esille sen osin yllätyksellisenkin seikan, että suomalaisten suhtautuminen venäläisiin ei historiassa sen kummemmin kuin 1980-luvun lopulla kerätyissä haastatteluisakaan muodosta yhtä yhtenäistä kokonaisuutta. Suomalaisten suhtautuminen venäläisiin on kautta vuosisatojen ollut moniäänistä ja esimerkiksi Raittilan aineistossa haastateltavat kertovat venäläisistä negatiivisia ja positiivisia tarinoita enemmänkin tilannesidonnaisesti kuin yhtenevästä suhtautumistapana venäläisiin. Niinpä samankin haastattelun kuluessa venäläisistä saatettiin puhua sekä positiiviseen että negatiiviseen sävyyn. 1980-luvun lopulla kerätyssä aineistossa on Raittilan mukaan havaittavissa myös, että haastateltavat olivat omaksuneet kahdenlaisen tavan puhua venäläisistä: (1) YYA-sopimukseen perustuvan virallisen ulkopoliittisen linjan mukaisen puhekoodin ja (2) kansalaisten arkikielen puhekoodin Neuvostoliitosta puhuttaessa.

Vuoden 2000 sanomalehtiaineisto on luonteeltaan ja analyysitavaltaan hyvin erilainen kuin 1980-luvun aineisto, mutta jossain määrin näiden kahden tutkimuksen perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, miten suomalaisten suhtautuminen venäläisiin on vuosien varrella muuttunut. Siinä missä ensimmäisen tutkimuksen haastattelupuhetta tulkittiin laadullisin menetelmin oli sanomalehtiaineiston analyysissa käytössä niin kvantitatiiviset kuin kvalitatiivisetkin analyysimenetelmät. Tutkimusmetodi painottui kuitenkin kvantitatiiviseen puhujarakenteen ja dialogisuuden erittelyyn. Raittila (s. 293) kuitenkin huomauttaa, että yksi tutkimuksen tulos on se, ettei pelkkä määrällinen dialogisuuden erittely riitä, vaan että tekstianalyysissa laadullisen ja määrällisen tutkimusotteen yhdistäminen on hedelmällistä. Tässä